

UDK 821.163.6.09'282(497.4–188)–1"16/19"

Jožef Smej
Škofijski ordinariat v Mariboru

O PREVODIH PSALMOV V PREKMURŠČINO OD MARTJANSKE PESMARICE II DO PUSZTAIJEVE PESMARICE 1893

V pričujoči razpravi skuša avtor ugotoviti, ali so bili psalmi samostojno prevedeni v prekmurščino oziroma ali so neznani in znani prevajalci uporabljali že prej obstoječe prevode v žive jezike.

The author attempts to determine whether the psalms were independently translated into Prekmurje Slovene, or, rather, whether the anonymous and known translators used previously existing translations into living languages.

Ključne besede: Psalmi, Martjanska rokopisna pesmarica, Franc Temlin, Abecedarium Szlowenszko, Mihael Sever, Števan Küzmič, Mikloš Küzmič, Mihael Bakoš, Šandor Terplan, Jožef Pusztaai.

Key words: psalms, the *Martjanci hymnal* manuscript, Franc Temlin, Abecedarium Szlowenszko, Mihael Sever, Števan Küzmič, Mikloš Küzmič, Mihael Bakoš, Šandor Terplan, Jožef Pusztaai

Vilko Novak (V. N. 1992:34) piše: »V prekmurščino so prevedli kak psalm že v davnini, kot to dokazuje ohranjena Martjanska mlajša rokopisna pesmarica iz 18. stoletja /.../. Upajmo, da bo kdaj kak naš rojak /.../ nadrobno preiskal vse rokopisne in tiskane prevode psalmov, jih primerjal z drugimi slovenskimi in tako počastil /.../ ljubezen, prizadevanje in uspehe naših davnih prednikov /.../.«

Pričujoča razprava naj bo hkrati spomin na zdaj že pokojnega univ. profesorja dr. Vilka Novaka, slavista in etnologa.

Martjanska pesmarica (MP II)

Pesmarico hrani Univerzitetna knjižnica v Mariboru. Oznaka: MP II, Ms 57, velikost 8,5x10 cm. Grafika, oblikovanje in leksika kažejo, da je MP II s konca 17. ali iz začetka 18. stoletja in hkrati prepis starejše predloge, morda katoliške rokopisne pesmarice, saj so katoliški duhovniki v soboški dekaniji maševali na podružnicah še potem, ko so župnije prevzeli protestanti. Župnije soboške dekanije so bile 80 let v upravi protestantov (1592–1672). Kljub temu v letih od ok. 1600 do 1627 pri martjanski podružnici Sv. Marijete v Pužavcih službuje »papeževski« duhovnik.¹

O prekmurskih rokopisnih pesmaricah je veliko razpravljal Vilko Novak.² Jezik teh pesmaric je kajkavski (takrat so kajkavščino imenovali slovenski jezik), vendar v kajkavsko-prekmurski obliki z mnogimi prekmurskimi besedami, tako da lahko govorimo, da je bil to takrat prekmurski knjižni jezik.

¹ Prim. Ivan Zelko, *Gradivo za zgodovino reformacije v Prekmurju*, v ČZN 9 (XLIV) letnik 1937, Založba Obzorja, Maribor, 1937,112.

² Glej pod gesлом LITERATURA, in sicer v knjigi: Vilko Novak, *Martjanska pesmarica*, Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, 1997,63–64.

V MP II najdemo 9 psalmov.

1. Psalmus xxx. In te Domine (str. 95)

Vu tebe ſe vüpam Goſzpodne i da ne bom ospotan vekivekouma

Zakai tvoja pravicza oſzlobodi mene

Nagni k meni ti tvoja vuha

Vulgata (Biblia Sacra 1922: 468):

In te Domine speravi non confundur in aeternum:

in iustitia tua libera me.

Inclina ad me aurem tuam.

Dalmatin (Biblia 1584: 286):

GOSPOVD, na tebe ſe jeſt savupam, nepuſti mene nikuli vezh k'ſramoti biti: Obrani
me ſkusi tvojo pravizo. Nagni tvoja uſheſſa k'meni.

Madžarsko (Szent Biblia 1626: 481):³

TE-BENNED biztam Uram, meg ne ſzegyenülyek örökké: a te igazságod-által
ſſabatits-meg engem. Hajtsd hozzáam füledet.

Nemško (Biblia, Der Psalter 1534:26):

HEER auff dich traw ich

las mich nimer mehrzu ſchanden werden

Errette mich durch deine gerechigkeit.

Neige deine ohren zu mir.

Primerjava:

Primerjava kaže, da se je prevajalec MP II naslanjal na Vulgato (V) in na madžarski
prevod (M), ne pa na Dalmatinov (D) in ne na Lutrov nemški prevod (L).

Npr.:

MP II: Vu tebe ſe vüpam ...

V: In te speravi

M: Te-benned biztam ...

D: na tebe ſe jeſt savupam ...

L: auff dich traw ich ...

Pazi na razliko, na eni strani: »vu tebe«, »in te«, »te-benned«; na drugi strani pa:
»na tebe«, »auff dich«.

2. Psalmus XXIII Domini est (str. 96)

Goszpodna Bogaie zemla, i vſza kaſzona zemli. Vesz ſzvetli ſzveit, i Vſzi ki prebi-
vajo na nyem.

Ar gaie on nad morjem napravil, i nad tekocimi vodami on gaie nacsnil.

Vulgata (Biblia sacra 1922: 461):

Domini est terra, et plenitudo eius: Orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo.

³ Celoten naslov te biblije gl. tu med: VIRI IN LITERATURA. V naslovu ni označeno, kdo je prevaja-
lec. Ta je bil Gáspár Károli, protestantski pastor. Prim. Jože Krašovec, 2002: *Prevodi Svetega pisma v evrop-
ske jezike, Bogoslovni vestnik* 62/4.537.

Fotokopije ustreznih psalmov iz *Szent Biblia 1590* mi je poslal dr. László Gyürki, župnik v Kőrmendu
in hkrati tudi univerzitetni profesor bibličnih ved na Teološki fakulteti v Budimpešti. Na tem mestu se mu
iskreno zahvaljujem.

Quia ipse super maria fundavit eum: et super flumina praeparavit eum.

Dalmatin (Biblia 1583: 285):

GOSPODΝIA je Semla, inu kar je v'nej, inu vus ulni Svejt, inu kar na nym prebiva.
Sakaj on ga je na Murja gruntal, inu na vodé poštavil.

Madžarsko (Szent Biblia 1590; 547):

AZ WRÉ à föld és minden ô tellyesége, az földnec kerekége, és annac minden lakosi.

Mert az tengeren fundalta aſzt, és az folyó vizeknec fölötte csinálta.

Nemško (Biblia, Der Psalter 1534: 24-25):

Die erde iſt des HERREN vnd was drinneniſt

Der erdboden vnd was drauff wonet.

Denn er hat jn an die meere gegründet

Vnd an den waffern bereitet.

Primerjava:

MP II: nad tekocimi vodami

V: super flumina

M: az folyó vizeknec

D: na vodé

L: an den waffern

»Nad tekocimi vodami« je dobeseden prevod iz V: »flumina« (flumen, inis, n. mn. flumina pomeni tekočo vodo); isto M: az folyó vizeknec.

3. Psalmus XIV. Domine qvis (str. 99):

Goſzpodne Bose gdo ſzi bo prebival vu twoiem Satori Ali gdo pocsine na gore twoie ſzvete.

Vulgata (Biblia sacra 1922: 450):

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescat in monte sancto tuo?

Dalmatin (Biblia 1583: 282):

GOSPVD, gdu bo prebival v'tvoji Vtti? Gdu bo oſtal na twoji ſveti Gori?

Madžarsko (Szent Biblia 1590: 543):

WRam, kiczoda lakozic az te sátorodban? és kiczoda nyugſzik a' te szent helyeden?

Nemško (Biblia, Der Psalter 1534: 21):

HERR wer wird wonen jn deiner Hütten? Wer wird bleiben auff deinem Heiligen berge?

Primerjava:

MP II: vu twoiem Sator

V: in tabernaculo tuo

M: a te sátorodban

D: v'tvoji Vtti

L: jn deiner Hütten

Čeprav prekmurščina pozna besedo »hüta« (Novak 1985:40), uta, šupa, lopa (iz nem. Hütte«), se prevajalec v MP II ne ravna po D, ampak po V (tabernaculum = šotor) in po M (sátor = šotor).

4. Psalmus XCV Cantate Domino (str. 101):

Szpeivaite Goſzpodno Bougu novo peſzen, Szpeivaite Goſzpodno vſza zemla

Vulgata (Biblia sacra 1922; 543):

Cantate Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra.

Dalmatin (Biblia 1583: 304):

PVjte GOSPVDV eno novo Peſen: Pujte GOSPVDV vus ulni Svejt.

Madžarsko (Szent Biblia 1590; 579):

ENekellyétec az WRnac wy éneket: Enekellyen az WRnac mind az egész föld.

Nemško (Biblia, Der Psalter 1534: 46):

SJnget dem HERREN ein newes lied

Singet dem HERREN alle welt.

Primerjava:

MP II: v/za zemla

M: egész föld

D: vus ulni Svejt

L: alle welt

Čeprav prekmurščina pozna besedo »Szveit«, saj nastopa tudi v Ps 23 (MP II, str. 96), uporablja prevajalec tu besedo »zemla«, ustrezeno V in M.

5. Psalmus CXLVI. Laudate Dominum (str. 105):

Hvalite Go/podna ar ie dobro /zpeivati nyemu vugodna i pri'etna boidi hvala nas/emu Go/zpodnu Bougu, ki na racsuni dersi v/ze nebeške zvezide, /zleidnye z'ime-nom zove

Vulgata (Biblia sacra 1922: 600):

Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus: Deo nostro sit iucunda, decoraque laudatio /.../. Qui numerat multitudinem stellarum ...

Dalmatin (Biblia 1583: 316):

HValite GOSPVDA: Sakaj dobru je na/higa Boga hvaliti: takova hvala je lubesni-va inu lepa /.../ On shteje Svesde ...

Madžarsko (Szent Biblia 1590: 600):

Diczáreítec az WRat, mert ió diczáretet mondani az mi Istenünkne: mert győnyörűséges és illendő dolog az diczáret /.../. Meg /zámlállyá za czillagoknac /soka/ágat.

Nemško (Biblia, Der Psalter 1534: 41)

LObet den HERRN

denn vn/sern Gott loben

das iſt ein kōſtlich ding

Solch lob iſt lieblich vnd /schön /.../ Et zelet die /sternen ...

Primerjava:

MP II: na racsuni dersi v/ze nebeške zvezide

V: numerat multitudinem stellarum

M: Meg /zámlállyá az czillagoknac /soka/ágát

D: On shteje /svesde

L: Er zelet die /sternen

Primerjava kaže, da se je prevajalec v MP II držal madžarskega prevoda. Beseda »számla« pomeni »račun«.

6. Psalmus CXXXIII: Ecce nunc (str. 108):

Ovo vezdai Blagoſzlovite Goſzpodna Boga vſzih ki ſzte nyegovi ſzlugi. Ki ſztoite vu hicse (sic) Goſzpodnove vu prekleti naſega Goſzpodna Boga.

Vulgata (Biblia sacra 1922: 588):

Ecce nunc benedicte Dominum, omnes servi Domini: Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

Dalmatin (Biblia 1583: 313):

Hvalite tiga GOSPVDA Ime, Hvalite vy GOSPODNI Hlapci. Vy kir ſtoyte v’Hiſhi tiga GOSPVDA, na Dvoruſzhah te Hiſhe naſhiga Boga.

Madžarsko (Szent Biblia 1590: –):

Dicſériétec az Wrnac neuét: Dicſériétet Wrnak ſzolgai.

Kic álltoc az Wrnac házában: a mi Iſtenünkneč házánac tornáziban.

Nemško (Biblia, Der Psalter 1534: 58):

Lobet den namen des HERREN

Lobet jr knechte des HERREN

Die jr ſtehet im Hause des HERREN

Inn den Höfen des Haues vnſers Gottes

Primerjava:

Prevajalec v MP II se je pri besedah »ovo vezdaj« in »blagoſzlovite« držal V: »ecce nunc« in »benedicite«, pri besedi »ſzlugi« pa M: »ſzolgai«, čeprav prekmurščina pozna besedo »hlapci«, kot ima to D. Prav tako je glede besede »preklič«, čeprav prekmurščina pozna besedo »dvoriſzhe (D). »Preklič« je razložen kot »hodnik«, »veža« (Novak 1985: 82). Zanimivo je, da prevajalec v MP II ni uporabil besede »trnáč«, kot je to v M: »tornáč«. »Trnáč« je »podstenje«, madžarsko »tornáč« (Novak 1985; 115).

7. Psalmus XII. Usqueqvo Domine (str. 113):

Dokleſze zme Goſzpon bodes pozabliu al vek veke li?

Dokle bodes ſzkrival od mene licze ſzvoie.

Dokle bodem tolnacs vertel vu mojo pamet, dokle bo ta moka trapila ſzercze moie, i dokle bo nepriatel goſzpoduval nad menom

Vulgata (Biblia sacra 1922: 449):

Usquequo Domine oblivisceris me in finem?

Usquequo avertis faciem tuam a me?

Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?

Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?

Dalmatin (Biblia 158: 282):

GOSPVĐ, koku dolgu hozheſh ti taku cillu na mene posabiti? koku dolgu ſkrivaſh tvoj obras pred mano? Koku dolgu moram jeſt ſkèrbeti v’moji Duſhi, inu v’moim ſerci ſhaloſt iméti vſak dan? Koku dolgu ſe bo moj Sovrashnik zhes mene vsdigoval?

Madžarsko (Szent Biblia 1590: 542):

WRam miglen feledkőzöl el rolam mindenſtől fogua? miglen rőyted el ortzádat én tőlem? Miglen tanáczkozom az én lelkemben? keſerűſégeemet naponként (miglen tartom) ſziuember? miglen magaſztaltic fel ellen/égem én raytam?

Nemško (Biblia, Der Psalter 1534: 21):

HERR wie lange wiltu mein so gar vergessen: wie lange verbirgeſtu dein andlitz fur mir?

Wie lange sol ich sorgen jnn meiner seele
vnd mich engsten jnn meine hertzen teglich? Wie lange sol sich mein feind vber
mich erheben?

Primerjava:

MP II: »tolnacs vertel« ustreza V: »consilia« in M: »tanaczkozom«.

»Tolnacz« (tolnáč) je isto kot »consilium« ali svet, nasvet (Pleteršnik II 1895: 676); madž.: »tanács« = »nasvet«

8. Psalmus XLII Judica me (str. 115):

Sztani karai mene Goſzpon teſze karai zame z Nepriatelmi od hudih i csalarnih ludih oſzlobodi mene.

Vedeſze moja mocs ti Goſzpon zakai ſzi me oſztavil, zakai ſaloſzten hodim tak kroto od nepriatelov zbantuvan.

Vulgata (Biblia sacra 1922: 484):

Iudica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo,
et doloso erue me.

Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? et quare tristis incedo, dum
affligit me inimicus?

Dalmatin (Biblia 1583: 290):

SOdi ti Bug mene, inu pelaj meni mojo prando, supár ta folk, kir nej ſvet: Inu
obrani mene pred falſh inu hudimi ludmy.

Sakaj ti ſi Bug moje mozhy: Sakaj me puſtiſh taku ſhaloſtniga hoditi, dokler me
moj Sovrashnik taku ſtiſka.

Madžarsko (Szent Biblia 1590: 556):

ITély meg engemet Iſten, és óltalmazd meg igyemet az gonoſz nemzet ellen, az
álnoc és hamis embertől ſzabadicz meg engemet. Mert te vagy az én erőſégemnec
Iſtene, ſ-miért vetettél meg engemet? és miért iároc ſzomoruán midőn az én ellenégem
háborogat engemet?

Nemško (Biblia, Der Psalter 1534: 30):

Richte mich Gott vnd füre mir meine ſache
wider das vnheilige volck
Vnd errette mich von dem falſchen vnd bōſen leuten.
Denn du biſt der Gott meiner ſtercke
warumb verſtōſſeſtu mich?
Varumb leſſeſtu mich ſo trawrig gehen
wenn mich mein feind drenget.

Primerjava:

Za besedo »iudica« (V), »itelly« (M), »sodi« (D) in »richte« (L) uporablja MP II
dve besedi: »ſztani karai«, »Karati« (Pleteršnik I 1894: 388) pomeni »z besedami
kaznovati, svariti, grajati«; »csalaren« (Pleteršnik I 1894: 93) pa pomeni »goljufiv,
slepilen«; »dolosus« (V), »falſh« (D); zanimivo je, da prevajalec v MP II ni uporabil
madžarske besede »hamis«, ki jo prekmurščina pozna še danes kot »hàmičen« (Novak
1985: 39) v pomenu »nevoſčljiv«, »zavisten«; vendar je prvotni pomen besede »ha-
mis« »goljufiv, lažen, ponarejen, napravi«.

9. Psalmus XLVI Omnes gentes (str. 117):

Vſi narodi trepecsite zrokami
Raduite ſe Bougo zvezelim glaſzom.
Ar ie ſztrasen viſnyi Goſzpon Bogh
i velikiie krall nadevſzom zemlom.

Vulgata (Biblia sacra 1922: 488):

Omnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus excelsus, terribilis: Rex magnus super omnem terram.

Dalmatin (Biblia 1583: 291):

VY vſi folki luſkajte ſ'rokami vkupe od veſselja, Inu vukajte Bogu ſ'veſſelim glaſſum.

Zakaj GOSPVD ta nar viſſokeſhi je ſtrahjan: En velik Krajl zhes vus ulni Svejt. Madžarsko (Szent Biblia 1590: 558):

MInden népec tapſollyatoc kezetőckel, őruendezzeteſ Iſtennec vigſágos ſzóual. Mert az WR feléges és rőttenetes, nagy Király mind ez egéſz földön.

Nemško (Biblia, Der Psalter 1534: 31):

FRoloket mit henden alle völcker
Vnd jauchzet Gott mit frölichem ſchall.
Denn der HERR der aller Höheſt iſt erſchrecklich
Ein groſſer König auff dem gantzen erdboden.

Primerjava:

Besede »ploſkati z rokami« ne pozna D, pa tudi ne prevajalec v MP II. D ima »luſkajte«, MP II pa »trepecsite«, kar bi lahko pomenilo »trépkati« »udarjati ob kaj«, od tega je »trepka« in »trepáča«, to je perača ali trepalnik (Pleteršnik II 1895: 686-687), vsekakor onomatopoetična tvorba besede na podlagi latinske »plaudite« ali madžarske »tapſollyatoc«.

Franc Temlin (1715)

Najstarejša tiskana v prekmurščino prevedena odlomka iz 145. (144) in iz 147. (146-147) psalma najdemo v Malem Katechismusu (Temlin 1715: 47). Glasita se takole: »Vſteih ſztvári ochi, na Tebe glédajo Goſzpodne Boſe, ino/ze vu tebi vüpajo, Ti nyim dávas hráno vu potreibnom vreimeni, odpiras Ti ſzvojo ſz. roko, ino nahránis vſzáko ſivoucſo ſztvár ſztvoim ſzvétim blagoſzlovom« (v. 15-14).

»ſteri vſzákoi ſztvári nyé ſivlenye dáva, ſteri dá kerimo neimoi ſivini, ino hráno tim mládim vranicſom koteri nyega na pomoucs zovéjo. Koteriſze ne veſzeli vnikákſoi konyſzkoj mouci, a ni ſze nyemi vola neſzpuni vſzili cslovecſánſzkoj; nego radüjeſze Boug vu onih koteriſze nyega boijo, ino nyegovo miloſcho ochakávajo« (v. 9-11).

Primerjava:

V: Oculi omnium in te sperant Domine: et tu das escam illorum in tempore opportuno.

Aperis tu manum tuam: et imples omne animal benedictione.

D: Vſeh ozhy zhakajo na tebe, inu ti dajeſh nym nyh ſhpisho v'ſvoim zhaſſu.

Ti odpira/h tvojo roko, inu napolniſh vſe kar je shivu, s'dobrim dopadnjem.

M: Mindeneknec ſzemei te-benned biznac WRam: és te adſz eledelt azoknac alkal-matos idöben.

Fel-nyitod a'kezedet: és bē-tölteſz minden élö-állatot áldomáſsal.

L: Aller augen warten auff dich

vnd du gibſt jenen jre ſpeife zu ſeiner zeit.

Du thuſt deine hand auff

vnd erfülleſt alles was lebt mit wolgefallen.

Primerjava kaže, da se je Temlin pri prevajanju naslonil na V, še bolj pa na M. »Vu tebi vüpajo« = »in te sperant« = »te-benned biznac«; besede »upati« nimata ne D in ne L, samo V in M. Podobno je glede izrazov »vſáko ſivoucſo ſztvár« in »blagoſzlovom«.

Primerjava:

V: Qui dat iumentis escam ipsorum: et pullis corvorum invocantibus eum.

Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.

Beneplacitum est Domino super timentes eum: et eis, qui sperant super misericor-dia eius.

D: Kateri daje Shivini nje Kèrmo: tém mladim vranom, kateri na njega klizhejo. On néma dopadenja na Konſki mozhy, inu néma luſhta na Moſhkih golenihi.

GOSPVD ima dopadenje na téh, kateri ſe njega boje: Kateri na njegovo dobruto vupajo.

M: Ki meg-adgya a'barmoknac az ö eledeleket; és az ötet ſegétségül hivó holló-fiaknac.

Nem a'ló erőſségeben leſzen kedve: ſem a'férfiú ſzáraiban az ö gyönyörkögéſe.

Gyönyörkögik az WR az ötet-félökben: és azokban, kik az ö irgalmaſágában biznac.

Primerjava kaže, da Temlin ni upošteval stare tradicije, ohranjene v MP II glede izrazov: Pullis corvorum« (V), »hollófiaknac« (M), »kovranim mladicsom« (MP II, str. 107), ampak je prevedel »mladim vranicſom«, kar je najbrž njegova tvorba.

Podobno je glede izrazov: »in fortitudine equi« (V), »a'ló erőſségeben« (M), »vu konſzke jákoſzti« (MP II, str. 108), ampak je prevedel »v konyſzkoj mouci«; kajkavsko ali tudi staro prekmursko besedo »jakost« je zamenjal z domačo »moucs«, »mozhy« (D).

Abecedarium szlovenszko (1725)

V tem Abecedariju (A)⁴ najdemo prevod 5., 6. in 23. psalma. Prevod je po V. Novaku (V. N. 1992: 32) močno naslonjen na Dalmatinov prevod (D). Novak je primerjal 5. in 4. psalm. Tu bomo primerjali še vrſtico iz 6. in 23. psalma.

Ps 6

A: Jasz czeilo noſ moio posztelo poleivam, ino mocsim moie odpocſiválische zkuzami (v. 7)

V: Lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrimis meis stratum meum rigabo (v. 7)

⁴ Celoten naslov gl. med Viri in literatura.

M: Megmoštam minden éijel az én ágyamat, és kőny húlatáſimmal meg ötőztem ágyamat (v. 7)

D: Iest vſo nuzh mojo Poſtelo polivam, inu mozhim mojo Lego ſſolsami (v.7)

L: Ich ſchwemme mein bette die gantze nacht
vnd netze mit meinen thrennen mein lager (v.7).

Ps 23,5

A: Ti máses moio glavo zoleiom, ino moí pehár mi pun natacſes (v. 5)

V: Impinguasti in oleo caput meum: et calix meus inebrians quam praeclarus est

M: Meg hizlalod olaijal az én feiemet, és meg tőlted az én poháromat bőuſégeſſen

D: Ti ſhalbaſh moio glavo s'Oljem, inu moj Pehar poln nataka/h

L: Du ſalbe/t mein heubt mit öle
vnd ſchenkeſt mir vol ein

Primerjava pri Ps 6 kaže, da M uporablja za »lectum« in »stratum« isto besedo »ágy« = »postelja«, medtem ko ima D »Poſtela« in »Lega«, L »bett« in »lager«, A pa »posztela« in »odpočivaliſče« (izg. odpočivaliſče«).

Pri Ps 23 se A naslanja na M in D, npr. glede besede »pehár« (madž. »pohár«).

Mihael Sever (1690? – 1750)

Mihael Sever (S) je v svoji knjigi *Réd zvelicsánszta*, 1747,⁵ prevedel 1., 25. in 32. psalm.

Primerjali bomo Ps 25.

S: Goſzpodne ktebi gori zdignem Dúſſo moio (v. 1)

nai ſze nepriatelje moi ne veſzelio nad menom (v. 2)

kteri hidou csinio rezi zroka (v. 3)

V: Ad te Domine levavi animam meam

neque irrideant me inimici mei

omnes iniqua agentes supervacue

M: TE hozzád WRAM emelem fel za én lelkemet

ne örűlyenec az én ellenſégeim én raytam

az kic goноſzul czelekednec ok nélkül

D: PO tebi, o GOSPV, jeſt shelim de ſe moji ſovrashniki nebodo nad mano veſſelili
ony morajo k'ſramoti biti, ty sanikérni ſhpotliuci

N: NAch dir HERR verlanget mich

das ſich meine feinde nicht frewen vber mich

Aber zu ſchanden müſſen ſie werden

die losen verechter.

Primerjava kaže, da se je Sever naslanjal na V in M, ne pa na D in L:

»gori zdignem« (S); »emelem fel« (M); »nepriatelje moi« (S); »az én ellenſégeim« (M); »kteri hidou csinio rezi zroka« (S); »az kic goноſzul czelekednec ok nélkül« (M).

⁵ Celoten naslov gl. med Viri in literatura.

Števan Küzmič (1723–1779)

V Novi zavezi Svetega pisma so marsikateri odlomki psalmov. Poglejmo, kako je to prevedel Števan Küzmič v svojem najpomembnejšem delu: *Nouvi zákon*, 1771.⁶

Nekaj primerov:

Erkao je Goſzpoud Goſzpoudi mojemi: ſzedi ſzi na deſzniczo moio, dokecs po-lo'zim nepriátele tvoje na podnogáoniczo pod nogé tvoje (Ps 110, 1; v: Mt 22,44).

Naj bode prebíváliscse nyegovo púſcsa, i ne bode prebívajoucsi vnyem. Púšpekíjo nyegovo naj drúgi vzeme (Ps 69, 29; 109,8; v: Apd 1,20).

Vido ſzam Goſpodna pred menom vſezkouſz; ár mi je zdejſzne moje; naj ſze ne gyenem. Záto ſze raduje ſzrczè moje i veſzelí ſze jezik moj: escse pa i tejlo moje bode pocsívalo v vúpanyi.

Kaj ne nihás dúſo mojo vu pekli; niti ne dás tvojemi ſzvétomi viditi ſzprjhnenyà.

Znane ſi mi vesíno potí 'zítka: napunis me zveſzeljom pred líczom tvojim (Ps 16, 8–10; v: Apd 2, 25–28).

Kí csiní angyele ſzvoje dúhè i ſzluze ſzvoje ognya plamén (Ps 104,4; Heb 1,7).

Tvoj králeſzki ſztolec, o Boug! na veki veke; palicza rávnoszti je palicza králeſztva tvojega (Ps 45,7; Heb 1,8).

Lúbo ſzi praviczo i odúrjávao ſzi kriviczo: záto te je namazao, ô Boug, Boug tvoj zoliom veſzeljà više od tvoji tiváriſov (Ps 45,8; Heb 1,9).

Primerjava:

Š. Küzmič (Š.K.) ni imel na voljo tu navedenih psalmov, prevedenih v prekmurščino. Zato se je pri prevajanju lahko opiral na D.

V Ps 110,1 izraz »ſovrashniče« (D) nadomesti Š.K. z »nepriátele«; izraz »h'podnushju« (D) nadomesti z »na podnogáoniczo«; isti izraz je posodobljen v »podnogál-nica« (Pusztai 1893: 76).

Za svetopisemsko knjigo »Apostolska dela« (Apd) uporablja D izraz »Dianie«, isto Š. K.: »Djánya«. V Ps 69,29 ima D (Apd 1,20): »Bodi njegovu prebivaliſzhe puſtu«, Š.K. pa: »naj bode prebíváliscse njegova púſcsa«; v Ps 109,8 ima D (Apd 1,20): »njegovo Shkofio vſami en drugi«, Š.K. pa: »púšpekíjo nyegovo naj drúgi vzeme«.

Odvisnost Š.K. od D je očitna tudi glede drugih vrstic psalma, npr.: D: »Krajleſtva paliza« (Ps 45,7; Apd 1,8), Š.K. »palicza králeſztva«; D: »s'ojljem veſelja« (Ps 45,8), Š.K.: »zolíom veſzeljà«.

Mikloš Küzmič (1737–1806)

V svoji *Knigi molitveni* (K.M.) ima Mikloš Küzmič (M.K.)⁷ nekatere vrstice iz raznih psalmov, in sicer na straneh 30, 43, 49, 50, 98, 99 in 100. V celoti pa je prevedel dva psalma: Ps 51 (50) in Ps 130 (129). Prevod je tam na str. 166–169.

Primerjava kaže, da je M.K. prevajal po Vulgati, naslanjajoč se tudi na madžarski prevod.

⁶ Celoten naslov gl. med Viri in literatura.

⁷ Celoten naslov gl. med Viri in literatura.

Npr.:

K.M. str. 30: Oszloubodi tvoje lüsztvo Goszpodne: i blagoszlovi öröcsino tvojo.

I ravnaj nyé: i zvíszi nyé do veki veka.

V: Salvum fac populum tuum Domine, et benedic hereditati tuae:
et rege eos, et extolle illos usque in aeternum (Ps 27,9).

M: Szabadisd-meg Uram a' te népedet, és áld-meg örökségedet: és igazgasd öket,
és magas/zald fel öket örökké (Ps 27,9).

D: Pomagaj tvojemu folku, inu shegnaj tvojo Erbzino
ino pa/si nje, inu je povishaj vekoma (Ps 27,9).

Pomoucs na/ſa vu Iméni Gofzpodnovom, ki je ſztvouro Nébo, i zemlo (K.M., str. 43).

V: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit caelum et terram (Ps 123,8).

M: A'miſegétségünk az WR nevében, kí mennyet, és a földet teremtette (Ps 124,8).

D: Naſa pomuzh ſtoji v'Imeni tiga GOSPVDA, kateri je Nebu inu Semlo ſturil (Ps 124,8).

Če primerjamo poleg tega še zelo znana psalma: Ps 51 (50) in 130 (129), nam postane še bolj jasno, da je M.K. prevajal po V in da je imel pred očmi tudi M. Za zaled vzamemo samo nekaj vrstic iz pravkar omenjenih dveh psalmov.

Ps 51(50),7

K.M. (str. 166–167): Vu hüdoubi ſzam jasz prijét', i vu grejhī je prijéla mené mati moja.	V: In iniqitibus conceptus sum; et in peccatis concepit me mater mea.
D: Jeſt ſim is grejhīniga ſemena rojen, Inu moja Mati je mene v'grehih pozhella.	M: Hamiságokban fogantattam: és bünökben fogadott engem az anyám.

Glagol »prijét«, »prijéla« (»spočet«, »spočeta«) kaže na madžarsko predlogo: »fogadni« = »prijeti«.

Ps 130(129), 1–2

K.M. (str. 168) Z-globlíne ſzam jasz k-tebi krícsao /.../ poszlühni glász moj. Poszlüsna naj bodo vüha tvoja, na glász prosnýe moje.	V: De profundis clamavi ad te /.../ exaudi vozem meam. Fiant aures tuae intendentes, in vozem deprecationis meae
D: IS globoſzhine /.../ jeſt h'tebi vpyem /.../ ſliſhi mojo ſhtimo: naj tvoja uſheſſja poſlushajo na to ſhtimo moje proſhne	M: A' Mélységekböl kiáltottam /.../ hozzád: halgaſd-meg az én ſzómat. Legyenek a'te füleid figyelmeteſek, az én könyögéſem ſzavára.

Pleteršnik pozna besedo »globlina« v pomenu »globina« (Pleteršnik I 1894: 218).

Mihail Bakoš (ok. 1742–1803)

Mihail Bakoš je v *Nourem Graduválu* (N.G.)⁸ objavil 24 psalmov. Prevedel jih je s pesniško oblikovalno močjo. Po Novakovem mnenju (Novak 1992: 33) je težko presoditi, ali so ti psalmi prevod Š. Küzmiča ali M. Bakoša, verjetno slednjega.

Primerjava kaže, da se prevajalec v N.G. ni naslanjal ne na L in ne na D, marveč na M.

Ps 5

N.G.	M
Goſzpodin! molítví moje, Proſzim v-tva vüha vzemi je (v. 1) I me kricsanye poſzlühni (v. 2)	WRam az én beszédimet vedd fűleidbe (v. 1) Figyelmezzél az én kiáltáſomnac ſzauára

Ps 51(50)

N.G.	M
Szmiluj ſze nad menom moj Boug (v. 1).	Könyörűly én raytam, én Iſtenem (v. 1).

Vsekakor bi bilo najbolj preprosto, da bi se prevajalec 51. psalma naslonil na prevod Mikloša Küzmiča: »Szmiluj ſze meni« (str. 166 v K.M.), vendar prevaja po madžarski predlogi: »Szmiluj ſze nad menom«, madž. »raytam«

Ps 128(127)

N.G.	M
I vtvooj hi'zi, bode tvoja 'zena, Kako roden trſz (v. 3) I da bos vido tvojim ſzinom ſzini (v. 6).	Az te feleſéged ollyan léſzen mint az termő ſzóló (v. 3) és meg látod fiaidnac fiait (v. 6).

Šandor Terplan (1816–1858)

Celotni prevod vseh 150 psalmov v prekmurčino najdemo v tretji izdaji *Nouvoga zákona*, kjer so na koncu »Knige 'zoltárszke, szlovencsene po Terplán Sándori, püczonszkom farari. V Köszegi 1848. Stampahe z sztroskom i píszkmi Reichard Károla i Szinov.⁹

Sándor (Aleksander) Terplan (T) v svojem prevodu psalmov zvesteje sledi izvirniku. Njegova jezikovna ustvarjalnost je v tvorbi novih izrazov predvsem za pojmovne in druge narečju neznane besede (Novak 1992: 34).

Primerjava kaže, da je Terplan (T) uporabljal staro besedišče, ohranljeno v prekmurskih rokopisnih pesmaricah, tudi v MP II, skoraj nič pa se ni oziral na prekmurski prevod psalmov, ki so bili že natisnjeni.

⁸ Celoten naslov gl. med Viri in literatura. Fotokopije mi je poslal prof. Jože Vugrinec, višji bibliotekar v Pokrajinski študijski knjižnici v M. Soboti. Za uslugo se mu iz srca zahvaljujem.

⁹ Celoten naslov gl. med Viri in literatura.

Primeri:

MP II	T
Nagni kmeni ti tvoja vuha (str. 95)	Nagni k meni vüha tvoja
Gožpodne /.../ gdo žzi bo prebival vu tvojem Satori (str. 99)	Goszpodne, sto bode prebíva vü Satorí tvojem (Ps 15,1)
ki praviczo csini (str. 99)	Ki /.../ praviczo csini (Ps 15,2)

Primerjajmo še prevod v Abecedariju (A) s Terplanovim (T):

Ps 5

A	T
Szamohválcí ne obsztoio pred twoimi Ocsmi ti žzi mepriatel vszeim tisztim, žteri hüdo delajo (v. 6)	Zvisávczi neobsztojijo pred ocsmí twojimi, odürjávas vsze csinécse neprávdenoszt (v. 6)

Ps 6

A	T
Gožpodne ne žtraiffai mené vu twoiem žzerdi, ino ne pokárai mené vu twoioi prechlivoszti (v. 2).	Goszpodne nekáraj me vu szrdi twojem, nescukaj me vu necsamurnoszti twojoj (v. 2).

Besed »prečlivost« in »nečarmurnost« ni najti v Pleteršniku; besedo »ščúkati« pa Pleteršnik razлага v pomenu: po malem rezati, rezljati« (Pleteršnik II 1895: 622).

Za »prečlivost« ali »nečamurnost« ima D izraz »slobnost«, M pa »harag« = »jeza«, lat. »ira«; za »ščúkati« ima D izraz »svariti«, M pa »ožtorozni« = »bičati« (»ostor« je »bič«); v prekmurščini danes : »ščúkati«, ščüknoti« = »švrkati z bičem« (Novak 1985: 106).

Ps 23

A	T
ino v Gozpodnovoi hisi bodem prebival, doklem budem sivel (v. 6).	pocsíva bom vu hi'zi Gozpodna mojega vsze dni (v. 6).

Primerjajmo še Severjev prevod (S) s Terplanovim (T):

Ps 32

S	T
Da žzem jaž stel zamucsati, omedleile žzo csonte moie; po czeiloga dnéva plakanyi (v.3).	Gda szem je stéo zamucsati, zadrevenele szo kôszti moje od vszákdenésnyega jávkanya (v. 3).

Terplan se ni oziral na svoje prekmurske predhodnike, pa tudi ne na D, marveč je prevajal samostojno, ustrezno dvema predlogoma: M in L. To kažejo prej navedeni zgledi in še naslednji:

Ps 4

T	M
Vnôgi pravijo: Sto nam szká'ze gda dobro? – Ali ti Goszpodne pozdigni nad nami szvetloszt lícza tvojega (v. 7) Razveszelis szrcze moje bole, kak csi bi oni rávno z sziljom i mostom obiljávali (v. 8).	Sokan mondgyác: Kitjoda miuelheti azt hogy valaha iót lájjunc? De te WRam mutaſd meg mi nékünk az te ortzádnac világát (v. 7). nagyob ſírómet adjaz az én ſziuemben, hogy nem mint mikor' az ſí boroc és buzáioc meg ſokaſodnac (v. 8)
D	L
Nyh veliku pravi: Koku bi nam leta pokasal, kaj je dobru? Ali ti GOSPVD povsdigni, zhes nas to luhz tvojega obrasa (v. 7) Ti sveſſeliſh moje ſerce, aku lih uni imajo doſti Vina inu Shita (v. 8).	Viel sagen Wie ſolt vns der weiſen was gut ijt? Aber HERR erhebe vber vns das liecht deines andlitzs (v. 7) Du erfrewetj mein hertz ob jene gleich viel wein vnd korn haben (v. 8).

Ps 146

T	M
Ne zanásajte sze na poglavnike; na szini lüdi, vu kí nega zvelicsanya (v. 3).	Ne bizzatoc az feiedelmekben: Az emberekneſ fiaiban, kikben ninczen ſzabaditára való erő (v. 3).
Ár vöödide düh nyegov, i on more, z zemlov posztánoti; vu onom dnévi prêdejo vsza nakanênya nyegova (v. 4).	Ki mégyen az ſí lelke, és ſík földde léſznec; az napon el veſz minden ſí gondolattyoc (v. 4).

D	L
Nesanaſhajte ſe na Viude: ony ſo zhlovéki, inu nemogo pomagati (v. 3).	Verlaſſet euch nicht auff Fürſten Sie ſind menſchen di können ja nicht helfen (v. 3).
Sakaj zhlovezhki Duh mora prozh pojti, ino on mora supet h'pàrſti poſtati. Taiſtikrat je sgublenu vſe njegovu naprej vſetje (v. 4).	Denn des menſchen geiſt mus dauon vnd er mus wider zu erden werden Als denn ſind verloren alle ſeine anſchlage (v.4).

D ima »Viudi« (vojvodi?), L »fürſten«, T »poglavníki« (od besede »glava«, madž. »fej«); D ima »zhlovéki«, L »menſchen«, T pa »szini lüdi«, ustrezno M »emberekneſ fiai« (prim. V: filii hominum«)

Jožef Puszta (1854–1934)

Jožef Puszta (njegov pravi priimek: Pozderec) ima v svoji pesmarici (Puszta 1893: 76–81) tri psalme, ki so jih prepevali pri večernicah na velike svetke. Zdi se, da mu je psalme v prekmurščino prevedel ali vsaj pregledal, bodisi cankovski župnik Jožef Borovnjak, bodisi martjanski župnik Jožef Bagari. Obema se namreč v svoji pesmarici (Puszta 1893: 9) iskreno zahvaljuje.

Primerjava kaže, da prevod v Pusztajevi pesmarici (P) sledi Vulgati (V) in se ne ozira ne na D ne na T. Pri Ps 110 (109) ima P »na szrejdi med protivníki szvojimi« (v. 2), V: »in medio inimicorum tuorum«, T: »med nepriátelmi tvojimi«; D: »mej tvojimi Sovrashniki«;

P: »ino vnogo gláv na zemli zdrüzne« (v. 6); V: »conquassabit capita in terra multorum«; T: »razdrobi glávo ládajócsi z vnôgimi dr' zélami«; D: »On bo resbil to glavo, katera je zhes velike deshele«.

V Ps 112 (111) ima P: »on ne bode na vekoma premegnyeni. V szpomíni pravicsen osztáne vecsnom: on sze ne bode bojao, gda kaj hüdoga szlísä« (v. 6–7); T: »Ár nevlekne na veke: vu sztálnom szpômenki de te právicsen. Hüdi glászov sze nesztrási«; D: »on bo vekoma oſtal: Na pravizhniga ſe bo vekoma ſpumnilu. On ſe neboji pred hu-dim glaſſum«. V: »in aeternum non commovebitur. In memoria aeterna erit iustus: ob auditione mala non timebit«.

P ima ustrezno V: »ne bode premegnyeni«, tj. ne bo premaknjen; T ima lep izraz »vkleknuti«; Pleteršnik (Pleteršnik I 1894: 404) razлага besedo »klékniti« takole: »eine knickende, wankende Bewegung machen«, se pravi »narediti prepognjen, majav gib«.

Sklepne misli

Če pregledamo tiskane prevode psalmov v biblijah, v nemški (L) iz leta 1534, v slovenski (D) iz leta 1584 in v madžarski (M) iz leta 1590, lahko ugotovimo, da sta se bibliji D in M ravnali po L. Najprej v načinu tiskanja. Začetna vrstica posameznih psalmov ima prvi dve črti vedno natisnjeni v poudarjenih majuskulah, npr.: Ps 135,1 HValite (D), DIczériétec (M) ustrezno LObet (L). Beseda »Gospod« je v celoti vedno natisnjena v majuskulah: GOSPV (D), WR (M), HERR (L). Ni izključeno tudi, da sta se prevajalca D in M tudi pri prevajanju zgledovala po L. Npr.: Ps 135,8 »od Zhlo-vékom inu od shivine« (D) ustrezno »der menschen vnd des viehes« (L). Podobno je tudi v M. D uporablja množinsko obliko »Zhloveki«, »Menschen« in ne »ljudje«, »Leute«. Glede grafike moramo omeniti, da ima M na koncu besede črko »c«, namesto »k«; »c« (izg. k): npr. »öruendezzete Ištennec« (izg. örvendezetek Ištennek).

Prevod psalmov v martjanski pesmarici MP II se naslanja na latinski (V) in madžarski (M) prevod, ne pa na D in na L. S tem je potrjena Novakova teza (Novak 1990: 64), da so viri prekmurskih pesmaric madžarski in latinski. Latinski izvirniki so bili že zgodaj prevedeni v madžarščino. Jezik prekmurskih presmaric je mnogo bolj prekmusko narečeje kakor pa čista uradna kajkavčina tistega časa, z drugo besedo MP II ni hrvaška, marveč slovenska. Če se je prireditelj druge prekmurske knjige *Abecedarium Szlowenszko* (prievnik neutrum, ker je samostalnik v latinščini neutrum – op. J.S.) glede psalmov

tesno naslonil na Dalmatinov prevod (Novak 1983: 188), tega ne moremo trditi glede psalmov pri F. Temlinu, M. Severju, Š. Küzmiču, M. Küzmiču, M. Bakošu, Š. Terpljanu in J. Pusztaiju. Naslanjali so se bodisi na V ali še bolj na M.

Z drugo besedo: pri svojih prevodih psalmov niso uporabljali že obstoječih prevodov v prekmurščino, ampak je njihov prevod izviren. Tako so v veliki meri obogatili svoj »stari slovenski jezik«, ki so ga glede na kajkavščino vedno bolj in bolj čistili.

VIRI IN LITERATURA

- Abecedarium Szlowenszko*, 1725: Abecedarium Szlowenszko za Drobno Detzo, vön ſzpüsche-no. V leti M DCC XXV.
- BAKOŠ, Mihael, 1789: Nouvi Gráduvál, vu sterom sze vö zebráne /.../ diuhovne peszmi nahájajo szamomi Bougi na diko vö dani. Stampani v-Soproni po Siesz Jou'zefi. Vleti 1789.
- Biblia Sacra*, 1922: Biblia Sacra secundum Vulgatam Clementinam edita a P. Michaele Hetzenauer O. M. Cap. Vetus Testamentum II: 1922: Ratisbonae: Sumptibus et typis Friderici Pustet.
- Biblia*, 1534: Biblia das ift die gantze Heilige Schrifft Deudsch. Mart. Luth. Wittemberg. Be-gnadet mit Kürfürſtlicher zu Sachen freiheit. Bedruckt durch Hans Lufft. M. D. XXXIII.
- Biblia*, 1584: BIBLIA, TV IE, VSE SVETV PISMV, STARIGA inu Noviga Teſtamenta, Slo-venski, tolmazhena, ſkusi IVRIA DALMATINA. Bibel das ift die gantze heilige Schrifft Windiſch. Gedruckt in der Churf=rſtlichen ſchufiſchen Stadt Wittemberg durch Hans Kraffts Erben. ANNO M.D.LXXXIII.
- KÜZMIČ, Mikloš, 1783: Kniga molitvena /.../ na haszek szlovenszkoga národa /.../. Stampana v-Soproni pri Siess Józef Jánosi vu leti 1783.
- KÜZMIČ, Števan, 1771: Nouvi zákon /.../ zdaj oprvics z greskoga na sztári szlovenszki jezik obrnyeni po Stevan Kúzmicsi Surdánszkom F. v Halli Saxonskoj M DCC LXXI.
- Martjanska pesmarica*, konec 17. stol. ali iz začetka 18. stol., rokopis z oznako MP II, Ms 57. Univerzitetna knjižnica v Mariboru.
- NOVAK, Franc, 1985: *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Ljubljana: Pomurska založba
- NOVAK, Vilko, 1983: Dalmatin in jezik prekmurskih pisateljev. *Jezik in slovstvo* 26/6. 188–195.
- NOVAK, Vilko, 1990: Prekmurska Martjanska pesmarica I. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 61/I. 57–81.
- NOVAK, Vilko, 1992: Ob novem prevodu psalmov. *Stopinje* 21, 32–34.
- PLETERŠNIK, Maks, 1894: Slovensko-nemški slovar, izdan na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa. Uredil M. Pleteršnik. Prvi del A–O. V Ljubljani. Založilo in na svetlo dalo knezoškofijstvo. Tiskala Katoliška tiskarna. 1894.
- PLETERŠNIK, Maks, 1895: Slovensko-nemški slovar, izdan na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa. Uredil M. Pleteršnik. Drugi del P–Ž. V Ljubljani. Založilo in na svetlo dalo knezoškofijstvo. Tiskala Katoliška tiskarna. 1895.
- PUSZTAI, Jožef, 1893: Krscánszko katholicsánszke cerkvene peszmi /.../ za skolnike /.../. Vö dáne od Drüstva szvétoga Stevana. Prvi natísz. Budapest MDCCCXCIII.
- SEVER, Mihael, 1747: Réz zvelicsanszta poleg ednoga znamenüvanya toga nai poglaviteisega recsenya jedro ſzvetoga pi/zma /.../. Stampano v-Halli Saxon/zkoi, v-leti 1747.
- Szent Biblia*, 1590: SZENT BIBLIA AZ AZ: ISTENNEC Ó ES WY TESTAMENTUMANAC PROPHE' TA' C ES APOSTOLOC által meg iratott ſzent kőnyuei. MAGYAR NYELWRE FORDITTA-tott egé/zlen és wijonnan, Az IJtennec Magyar orfzágban való Anya ſzent Egyházánac epüléſére.VISOLBAN. NYOMTATTATOTT MANTSKOVIT BALINT AL-TAL. MDXC. Bódog (sic) aſz/zony hauanac 10.napián.

(Sveta biblija, to so: Božjega Starega in Novega testamenta svete knjige, spisane po prerokih in apostolih. V celoti in znova prevedeno v madžarski jezik v izgrajevanje Božje svete Matere Cerkve v madžarski državi. V Visolu, tiskarna Balinta Mantskovita.

1590. 10. dne meseca Blažene Gospe, avgusta – prev. J. S.).

TEMLIN, Franc, 1715: Mali katechismus /.../ na szlovenszki jezik prelojeni /.../. Stámpano v Saxonii vMešzti Halla imenüvanom po Zeitler Andrasi. Anno 1715.

TERPLAN, Sándor (Aleksander), 1848: Knige 'Zoltárszke, szlovencsene po Terplán Sándori, pücz-zonskom farari. V Kőszegi, 1848. Stampaue z sztroskom i píszkmi Reichard Károla i Szinov Knige 'Zoltárszke so vezane v knjigo: Növi Zákon /.../ zdaj oprvics z greskoga na sztári szlovenszki jezik obrnyeni po Küzmics Stevani, surdanszkom farari. I Knige 'Zoltarszke. V Kőszegi, 1848. (V tej knjigi jih najdemo po 466. strani in se začenjajo z novo stranjo. Obsegajo 120 strani – op. J. S.).

SUMMARY

In 1992 Vilko Novak wrote that someone from Prekmurje should examine the psalms in manuscript and in print translated into Prekmurje Slovene, compare them with other translations, and thus honor the endeavors of our ancestors. The author of the present article attempts to bring this suggestion to fruition. The *Martjanci Hymnal* manuscript, known from the beginning of the 18th century, includes nine psalms translated into Prekmurje Slovene. These translations originate from an earlier time, most likely from the 17th century, which is indicated by Latin headlines, e.g., *Psalmus XCV – Cantate Domino*. The psalm numeration in the Hymnal is based on the Vulgate and therefore different from the numeration in the Hebrew Psalter. The Hebrew numeration, however, was used for the psalms in German, Slovene, and Hungarian Bibles. The author compares all psalm translations into Prekmurje Slovene with the Vulgate and also with the translations into Slovene (1584), Hungarian (1590), and German (1534). He carries out the same comparison for the psalm fragments in Franc Temlin's *Mali Katechismus* (1715) – the oldest printed book in Prekmurje Slovene –, the psalms in *Abecedarium Szlowenszko* (1725), and in the following books: *Red zvelicsanzstva* (1747) by Mihael Sever, *Nouvi Zakon* (1771) by Števan Küzmič, *Kniga molitvena* (1783) by Mikloš Küzmič, *Nouvi Graduval* (1789) by Mihael Bakoš, *Knige Zoltarszke* (1848) by Šandor Terplan, and *Krscsanszko katholicsanszke cerkvene peszmi* (1893) by Jožef Puszta.

The psalm translation in the *Martjanci Hymnal* manuscript is based on Latin and Hungarian translations. F. Temlin followed the Hungarian translation. *Abecedarium Szlowenszko* includes expressions found in J. Dalmatin's Bible. M. Sever, Š. Küzmič, M. Küzmič, Š. Terplan, and J. Puszta were more independent translators, i.e., in addition to the Vulgate they had at their disposal Hungarian and German psalm translations, but they did not copy from the previously existing Prekmurje-Slovene translations. Furthermore, one could not claim that they used expressions from Dalmatin's Bible. They made every effort to find appropriate expressions in their own language on the basis of the Vulgate, the Hungarian and, perhaps, the German translations, so that their translation would be understandable to their compatriots living between the Mura and Raba rivers. They particularly avoided typically Kajkavian elements in order to stay close to the vocabulary of the vernacular. On the other hand, Stefan and Mihael Küzmič, the pillars of Prekmurje Slovene, translated the psalm fragments, included in the New Testament, from classical languages, i.e., the former from Greek, the latter from Latin. All translators discussed in the article with their psalm translations undoubtedly enriched the word-stock of their »old Slovene language«.

Slavistična revija (<https://srl.si>) je ponujena pod licenco
[Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international](#).
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2005_2_8.pdf | DOST. 13/07/25 13.56